

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ

Година I.

У Београду,

18. IX.—30. IX. 1920.

Број 16.

Велики соколски слет у Марибору.

Na sokolskom sletu u Mariboru učestvovali su sokoli iz cele naše zemlje.

Pohod iz vežbališča v mesto.

Snimak ateljea Rupnik i Lah, Maribor.

Медаља.

(Слика из аустријске прошлости у Босни.)

На чађавом гњилом крову нахерене куће сеоског мелџиза Вуила лупи пољар Пошта својом квргавом будом. Из куће истрчаше: једна мусава баба рашчерупане косе држећи у нарамку голушаво дете, један малиш са прошивеном бронзицом о копорану, стари Вуило са једаћом кашиком у руци — једном речи изађоше сви укућани, који се тада налажаху код куће.

— Има ли вас код куће? значајно завика пољар Пошта.

— Има, вала Богу! — предухитри Вуила стара Вуиловка, а овај јој кроз зубе нешто крупно опсова, јер не трпи да га ико у кући претрчава.

Сви се љубопитно загледаше у пољара као у попа пред почетак проповеди. Пољар чучну и заиска од Вуила дуванкесу. Пунећи свој чибучић отпоче:

— Ето нам лепо време, ако Бог да!

У пољу се таласео јечам „у кундуку“ и сагоревале у цвату гомиле дивљег мака. У кованлуку су зуиле пчеле. Ваздух је необично мирисао свежином и животом.

Стари Вуило трипут зевну и тек да се нешто проговори, добасти:

— Ко кад Бог даје милос' га и слава била!

Зна стари Вуило да пољар Пошта није дабе дошао његовој кући, већ да ту мора бити некога „налога“ и нестрпљиво је чекао, када ће пољар прећи на ствар, али је овај као обично свакоме налогу правило дуге уводе, разабрајући најпре о здрављу сваког чељацета, па о времену, па о лету и летини и напакон, кад је прешао дневне новости, онда је свако одахнуо душом, јер је знао да је ту тачка, а иза ове непосредно долази — новост.

Пољар је и овога пута остао доследан до краја и када он пређе све дневне новости стари Вуило одахну, као да му је тежак терет пао с плећа, и упита:

— Шта има ново?

— Ето то баш 'оћу и да речем.

И пољар устаде.

— Налог је да у недељу која прва дође, све — кућа и човек зором дођу школи. Кнезу је нашем додало царство велику медуљу, што није ни једном кнезу ни муктару од Унца до Стрмца, па ће је донети у недељу, да видите.

— Сретно! добасти Вуило, чешући се иза врата.

— Јеси ли ме разумио што сам рекао? И свакако да о томе известиш по селу и нефаљено да дођеш школи.

— Разумемо! завикаше обоје, и Вуило и Вуиловка, и пољар Пошта у час се изгуби иза кућа.

*

Пригодом шездесетогодишњице ћесара Фране протурено је небројено великих бронзаних медаља у земље, у којима је он владао. Можда највећи број тих медаља величине магареће копите са ћесаревим ликом растурен је по Босни, па се делио међу уреде и школе свих котарева као „спомен-плоче“. Многи котарски предстојници нису знали шта би с толиким „спомен-плочама“, па су њима одликовали своје „поуздане“ људе, међу којима су на искључивом месту били муктари и кнезови. Такво једно „одликовање“ добио је и гласовити сеоски кнез Васо Букара.

Једне кобне среде нађе се кнез Букара у саму зору у Г. . . Дућани су били још затворени, само је кроз напола отворена врата провирила доброћудна глава Степе екмешчије и оштро отресала:

— Леба врућа! Леба врућа!

Васо Букара купио два врућа па пред екмешчином мота крупне залагаје. Али, шта би човеку! Његове очи угледаше иза липа једну трбушасту фигуру са „флорбертицом“ на рамену. Западе му залагај у грлу и очи стадоше. Укочио се човек. Дотрча предстојник Шотински подигнутих руку, крештећи:

— Људи божи, умре човек!

Истрча Степа екмешчија, истрча Мујо лампаџија с метлом у руци и још неколицина „божи људи“. Букари су од тешке мукне сузиле очи.

— Шта му је? викаху неки.

— Ето шта му је! раздра се Мујо лампаџија и метлар, и клапи га шаком иза врата, а Букара проговори:

— Јесте ли ви то, господине престолнице?

— Честитам, спасени сте. Ваша срећа! Ја баш пошао у лов и ето . . . Него ствар је добро прошла. Баш сам вас и требао. Изволите самном у канцеларију.

У канцеларији је престојник Шотински врло ласкаво дочекао кнеза Букару, сео га на столицу и утрпао му цигарету у зубе, па прешао на ствар.

— Ерар ми је послао неколико медаља пригодом шездесетогодишњице владања његовог апоштолског величанства . . .

Ту газда Букара устаде, скиде капу и шал са главе и поклон се Фрањиној слици, која се блентаво кочила више предстојникова стола на зиду, и викну по кнежевском обичају трократно: живио.

— Изволите сести. Алзо, ја сам те медаље добио да одликујем најлојалније људе у своје котару, људе верне цару и монархији, а међу такове ви у првом реду спадате — оштро нагласи предстојник и уприје прст у Букару.

Овоме се од усхићења окрену канцеларија око главе. Горећу цигарету тури у уста, омаче му се столица и он љосну о подину.

— Језус Марија! Али, газда-Букара, шта је вама? Да нисте болесни? Газда-Букара!

А газда-Букара онако са земље нетремице гледа у предстојника и пешкиром таре очи.

— Од радости, господине престолнице, од велике радости ово је све.

— Дигните се! Хвала на усрдној лојалности.

Предстојник извади из ладике велику бронзану медаљу, диже је високо у зрак и поче достојанствено:

— Налазим за сходно да вас, као искрено одана човека наше моћне и славне монархије, наградим овом спомен-плочом . . . Живио! — и стрпа му је у кожни шарпељ сам својом руком, а наш Букара проплака од радости и цмокну предстојника у руку.

Тога је дана Букара непрестано пио и чашћавао људе у механи код „Дудке“. Избио однекуд и пољар. Напио га до посртања и одмах упутио у село, да објави свуда радосну вест о добивеној части и учини „налог“ за недељу, који је налог пољар, како смо видели, и извршио.

— Реци свима и свакоме, сигнал је у шарпељу, — довикнуо му на поласку.

Касно у ноћ дотетурао се Букара у своје село. Падао по цести, певао, викао, галамио сам са собом, а јутро га у кући затекло без медаље у шарпељу.

*

Тога истог дана када је кнез Букара добио медаљу, Перетина Подруговић присетио се да потражи хоџу Хусаковића из четвртог села, да — прошћеш — царском катурцу* запис запише.

Упртио торбу са сирцем и букаром киселине и затекао хоџу напола голог пред кућом, на сунчаници, где се треби од вашију.

— Који си раден, хоџа?

— Ево се трибим од овог малуката, — одговори му љубазно хоџа и то беше кратак увод даљем разговору.

Лепо је било видети нашега Подруговића, како се онако висок, са торбом на леђима, згрбио и својим кратковидим очима упиљио у хоџину седу браду на којој су се још познавали трагови покусаног киселог млека.

Хоџа Хусаковић није одавно ни пустио ту браду. Још се и млађи људи сећају шербетлука када је пустио да расте, а дотле је страшно пио и то само рум и ништа више; онда наједном смером божјим дође му у главу да не пије, направи кућно весеље и напоји све комшије кавом и шербетом. И тада поче писати записе и име његово на далеко се прочу.

Сунце је изгонило читава јата муха однекуда и натеривало их на голишавог хоџу, а он се вешто бранио лесковом границом.

— Не знаш ти, зашто сам ја теби дошао, — рече у неке Перетина. Имам, прошћеш, царског катурца, да прости твој образ рази кобила. Царство ми га дало, али је свему свету додијао. Помамио се, побеснио што ли, отргне се од јасала, па ето га кроз сво село, па прео свих жита фрка га стоји . . .

— Награисао, . . . прошапта кроз зубе хоџа.

— Не може друго бити, прошћеш, угрива и насрће на свет, снахи ми је прошћеш огривао и рукав са гуњца. Него те с божје стране молим, да му што запишеш.

Хоџа обуче кошуљу и копоран, те оде по књиге.

— Вира је нагазио, ево овде у ћитапима пише. Него, најбоље да му овај запис свежеш о врат заједно са дрвеном кашиком и како бакреном паром.

Перетина извади из торбе хедију, узимајући запис.

— За кашику и запис лако је, а не знам какву пару треба.

— Ђетворку! — викну хоџа, бакатун, то ће рећи.

Таман Перетина на сами попасак Петрића гробљу изби и све нешто мислећи какову ће пару катурцу о врат свезати, а нешто му звекну под опанком.

— Та је ли могуће! . . . Бакатун! . . . и то дупли бакатун! Сам те је бог послао мени! — И Перетина својомгломазном шаком зграби неку бакарну плочу и врже је у недра.

*

Тежаци су се пре јарушког одсена иступљали школи. Долазили су у мањим и већим групама тазе повезаних шалова и чистих рубина, гласно разговарајући и зелено школско дворште ишара се народним ношњама. Велика зидана, бело окречена школска зграда са црвеним црепом покривеним кровом, која је ту направљена да прави леп изглед на путнике, али у, којој је било вазда мало ђака, кочила се високо у зраку, суморно ишчекујући када ће је сунчана зрака обасјати.

Тежаци полегли, неки пушили на кратке чибучиће и плуцкали, а неки дељали штапиће. — Учо је читао неку књижурину и није им се утицао у разговор.

— Што ли нас ово зове кнез? јави се неко из гомиле.

— А ко ће то да зна.

— Медуља по среди . . . објашњава Вуило.

— Да речеш, г. учо, што ли то њему царство додаје медуљу?

Учо се иронично насмеја и не одговори.

— Чудо га нема! — опет добасти неко.

— Доћи ће, — додадоше мирно остали и завлада тишина.

Тиморина је дрхтала поврх мирних жита и по који се певац чуо у селу.

Тежаци су у дворшту слатко спавали.

Наједноћ се у пољу очу нека вика и псовка.

Један протре очи и погледа у поље!

— Пустио се опет Перетинин катурец, ено га лета по житима, ругло!

Више школе завика неки дечко: „Ево кнеза!“

Сада треба запалити цигару и само сеирити.

Из поља јури „царски магарец“, а за њим пољар и нека *дечурлија, а из стране силази кнез Васо Букара у пратњи двојице меџлиса. Знојан и задуван, а за силахом му кременача.

Сви поустајаше. Кнез је долазио мрк и зловољан и чим му дадоше места с нокта отпоче:

— Браћо моја милостивна, мени је у среду царство додало једну медуљу.

— Живио! — завика меџлис Вуило.

— Анидер! На — вели — теби, Васо, ову медуљу, за тебе је кована и једини је такови што се тиче могу носити, нек се зна коме се царска милост намењује.

— Тако је! завика други меџлис.

— Ево воде катурца! гракну Симо Оштроило.

— Помагај, кнеже, умете нам Перетинин катурец жито.

— Ко то вели, да катурец умете жито? уплете се Перетина. — Умете цар, он ми га је дао, а што је побеснео није ни царска ни моја, но божија.

— Аните, браћо, да изговорим, надвика их све кнез Букара.

— На, вели, кнеже Букара, ову медуљу, које ја теби, каже, к'o најзаслужнијем дајем. — Али ћути, шта је било. Истом што сам ја турио медуљу у шарпељ и хтио да је на прса наместим, да видите ко царску медуљу носи и, не знам, ђаволија ли божија ли, до куће ми медуље нестале. Аман, браћо! куку теби, Васо Букара, племенити сине! — и кнез поче плакати као гладна година.

Тишина.

Букара погнуо главу.

Пољар и још друга двојица доведоше магарца у кустеку.

* Магарцу.

Висок, црн и достојанствен, с великим усправљеним ушима, ступао је пред сеоско судиште, звецкајући кашиком и бакатуном.

— Суди му, кнеже, — одсече пољар. Потрожита а Перетина ни да се почеше по некој страни.

Кнез подиже главу, погледа магарца, виде кашуку и бакатун и очи му се укочише.

— Сањам ли ја ово, браћо, или сам с вама пред школом! Ево медуље, ама на магарцу. Јао, браћо, полудећу!

Довати кременјачу иза паса. Кремен плану, али не погоди циља. Двојица га докопаше за руке.

— Умири се, брат Васо.

— На магарцу царска медуља, вришти јадни Букара. — Откуд царска медуља на магарцу?!

Изнад магарца се надвиси дугачка појава Пере Подруговића.

— Макар и на магарцу била, за муку је, браћо моја рођена.

Ја сам овај бакатун у среду нашао код Петрића гробља и по насијату хоће Хусаковића — да вежем бакрену пару — свежем тај бакатун, прошћеш, катурцу око врата.

— Ама то је моја медуља, што ми је царство додало, — вришти Букара.

— Прости, брате, за муку је, па Бог — и радите што хоћете!

Тежаци се почеше они ближе снебивати, а они даље — смејати.

А магарац тресе конопцима и њаче.

— Зар се царске медуље на магарце вежу? — и поново кременјача полеће магарцу.

Магарац тресну конопцима, руке попустише, а он силно њачући понова јурну у поља у жита, а голе стране одјекиваху на далеко и на широко, објављујући свој В... сеоској општини, да се медаља, која је Перетинином катурцу намењена, без љутога боја не скида са врата.

Од тога дана није се више кнез Букара као такав ни појављивао у селу.

Исаије Митровић.

Paklene muke.

Pickethall Threlfall.

Vetar je zavijao kao gladan vuk, kada Jim Despard otvori teška vrata na krčmi Dicka Adamsa. Za novim gostom ulete mlaz hladnih kišnih kapi i poprska blistavu haljinu jedne žene, koja je igrala usred skupa vesele momčadi. Sva družina doviknu pridošlici da brzo zatvori vrata; ali igračica se ne osvrte niti ga pogleda kada on prođe mimo nju, da se skriva u jedan usamljen i miran kut u velikom „salonu“. Ova lepa vitka žena neprestano je igrala, gibajući se lako i sa velikom veštinom izvodila je divne kretnje; ali ma kakvi zvuci doletali sa rasklimatanog glasovira, veseli ili tužni, ona je gledala neprestano jednim istim pogledom, hladnim i ukočenim, kao da nije bila svesna ni gde se nalazi ni šta čini.

Jim Despard je sedeo u svome kutu i pušio neprikidno, te se uskoro njegov lik jedva razaznao u oblaku dima. Odlučio je da ostane ovde sve dok se nepogoda ne smiri. Dete na domu mirno je spavalo, a bilo je i daleko do gostionice u kojoj je odseo. Jer Jim Despard nije imao svoga staništa već dve godine. Dve pune godine luta on iz grada u grad, tragajući za onom koja je većma volela greh no njega zakonita muža, i svoje nejako dete. Sedeo je i osećao jasnije no ikada kako u njemu vri mržnja prema nevernicima i njenom zavodniku. Da mu je da ih se dočepal! Od gorčine u duši i strašne zlobe stište čelo šakama i osta tako poniknute glave, dokle ga jedna jedina reč ne diže na noge.

Zagor je bivao sve veći. Igračica je prestala da igra i ljudi su navaljivali da ponovi jednu igru koja im se osobito svidela.

— Bravo! Hajde opet, Flossie! Samo onaj zmijaški pokret! Ne dajte se moliti, Flossie!

Čovek u kutu naglo je skočio i mučio se da u onoj gužvi razazna likove. Da ga sluh ne vara. Flossie? Da nije ona? Flossie! Tako su rekli. U tome, kao potvrdu, ču on jedan ženski glas, njen glas.

— Ne mogu više. Umorna sam, hladno, čisto oporo ali odlučno reče žena.

Jim Despard čisto izgubi dah od svirepe radosti. Najzad, tu je, našao je. Čas osvete je kucnuo i ovaj grdni teret pašće mu s duše.

Zaklanjajući oči šakom da mu svetlost ne smeta, upre on pogled u ženu koja je pre dve godine ranila njegovo srce i bacila ljagu na

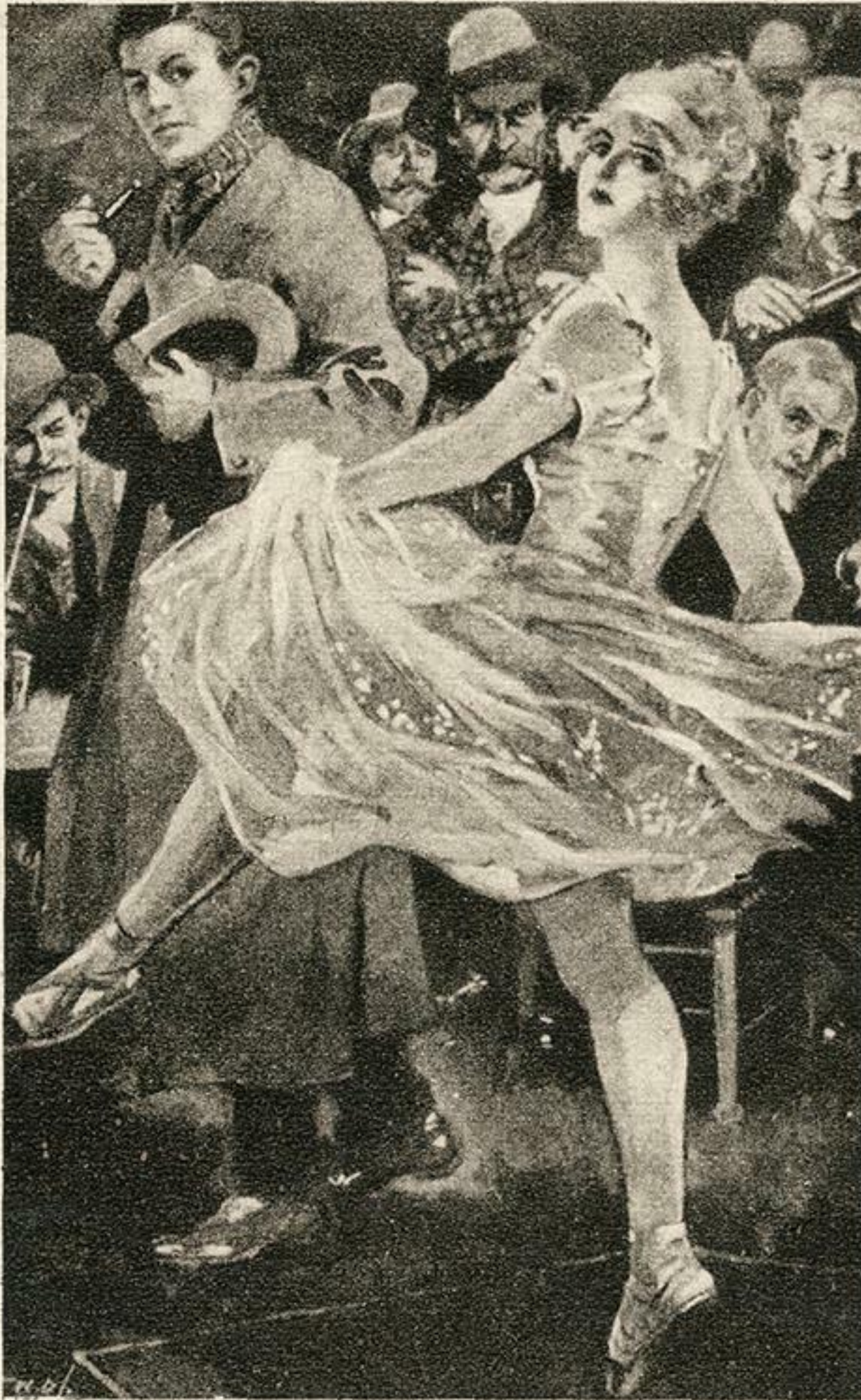
jedno časno englesko ime. Da, ona je njegova žena, tuda dragana. Bura u njegovoj duši bila se već utišala i on je neobično prisebno razgledao izmršalo lice i oveštale tanane krpe na lepoj igračici. Bi mu jasno da je morala mnogo patiti da dospe do tog stanja. Ona okrete oči prema njemu. Njen ukočen grozničav pogled probode mu srce i za čas ga ispuni samilošću. Ali ga ona ne poznade, ili su joj misli bile daleko, van ovog zadimljenog prostora, u kome su se ljudi cerekali i utrkivali u sirovim pošalicama, praveći sve tešnji krug oko polunage žene.

Jim Despard kroči nekoliko koraka prema njoj, ali ga preduhitri Dick Adams, debeli gostioničar, noseći u ruci veliku čašu rakije.

— Da se okrepite, Flossie, a potom ćete nam opet igrati.

Žena primi čašu, stresavši se sa grozom, ali odlučno ispi do poslednjeg gutljaja. Tada Dick Adams zatraži kao nagradu jedan poljubac. Ali tek što je prineo ruke licu mlade žene, neko ga uhvati za ramena i tako žestoko odgurnu, da Dick Adams tresnu o pod koliko je dug.

Igračica diže ravnodušan pogled na svoga branitelja, ali joj se oči u migu raširiše, pune samrtna užasa.

— Jime! — Oh, Jime! prošapta ona, prinosеći ruku grudima.

On se zlobno osmehnu. Gospode! koliko je pala!

— Obuci svoj ogrtač, reče on oporo. — Mi moramo svesti račune, a čim brže tim bolje.

Dick Adams je bio već ustao i srdito se približio Jimu Despardu. Gosti su ljutito vikali da niko nema prava lišavati ih zabave.

— Ko vam je Flossie? S kakvim pravom je vodite?

— U Engleskoj ona je bila — moja žena, izusti s mukom Jim Despard i propusti prestravljenу igračicu, koja izide u hladnu noć, tresući se od studeni i straha.

Ceo sat išli su oni kroz mračne ulice, bez reči; ona zadihana, posrćući na svakom koraku; on, moren željom da joj pomogne, a ujedno da joj se što surovije osveti. Tako su stigli u njegov stan. Ona je stajala pred otvorenim vratima, nemajući snage da uđe.

— Uđi! naredi joj on.

Žena poslušala.

— Skini ogrtač; da se osuši.

Ona opet poslušala. Ali kad se nade pred njim, u prozirnoj haljini, i kad joj se neposlušna kosa prosu po ramenima, ona se iznemoglo skupi na jednu stolicu ukraj peći i upita glasom promuklim od bola i strave:

— Ti ćeš me ubiti, Jime?

On se glasno nasmeja.

— Tebe? Ti si mrtva za mene. Ja ću ubiti — njega.

Sad se ona osmehnu, ali drukčije. Oborila je glavu i gledala u svoje modre ruke.

Jim Despard stade pred nju, stisnutih pesnica.

— Gde je... on? prošista on.

— Mrtav je!

Tišina, koju prekide malo potom smeh nepoverljiva čoveka.

— Lažeš — kriješ gal!

Ona diže glavu i pogleda mu pravo u oči, pa reče:

— Ne lažem. On je mrtav.

Zvuk njena glasa, čvrstina njena pogleda rekoše mu da ne laže. On joj se još više primače:

— Kako je umro?

Gledao joj je pravo u zenice, a te zenice sada se užasno raširiše. Ona zadržala, kad reče: — On je bio — ubijen.

— Ubijen? — Ko ga je ubio?

Ona se zasmeha, a taj smeh beše pun groze. — Ko ga je ubio? Ja — ja sam ga ubila — jednim hitcem — kao što sam ga pre toga ubila tisuću puta u svojim mislima.

Izgledalo je kao da zubima grize reči koje je izrekla. Ne, nije lagala, pomisli on i gledaše joj dalje u lice.

— Ti? ti si — ubila? jedva izusti on.

Ona klimnu glavom i sad se zagleda u vatru koja je tiho dogorevala u peći.

Čovek je stajao i s mukom ugušivao bol i sažaljenje što mu navreše u srce. Gledao je u onu zlatnu kosu, koja je sada, kako je ustala, padala niz njena bedra kao zlatan plašt. Gledao je u upale obraze, u tanke prstiče — u to telo koje je obožavao, za koje je živio — do pre dve godine dana. Ta žena, njegova žena, prepatila je strašne muke, kad je mogla ubiti čoveka... Tim rukama koje su znale samo milovati...

Odjednom se u tišini ču neki slabi jek. Iz malene postelje diže se u vis jedha punačka ručica i opet pada. Žena skoči kao mahnita i jurnu posteljici. Ali je čovek bio brži od nje.

— Samo se usudi! ciknu on i trže je za ruku, tako da je jedva dospela da vidi ljupko okruglo lišće u okviru zlatnih kovrdža.

Bleda kao smrt stala je ukraj vrata.

— Idi, reče on. — Ne, čekaj! Reci mi prvo, zašto si ga ubila?

Njen pogled pun uzdržanih suza zari mu se u grudi.

— Zašto? Zašto? — Ah, što pitaš? Ne, to ne mogu reći. Mogu reći samo jedno: patila sam paklene muke, takve muke, da si ti već davno — osvećen!

Ona učuta, pa prihvati:

— Patila sam toliko da su me na sudu oslobodili kazne... kad su čuli za moje muke... I ja sam ga ubila, kao psa! završi ona, pa dohvati odlučno kosu, zgužva je u čvor i pričvrsti ga jednim češljem.

Kad je otvorila vrata, ona još jednom pogleda u posteljicu i oči joj se sklopiliše od bola.

— Dala bih... dala bih ceo život, Jime, da se nije desilo to što je — bilo!

On ne odgovori, no sede ukraj peći, na stolicu na kojoj je ona maločas sedela, i osta tako.

Koliko je sedeo tako, mučeći se da stiša buru u grudima? Najzad mu u svesti nastade takva zbrka misli i osećaja, da više nije znao šta biva s njime. Čuo je jasno samo besomučno urlikanje vetra, njene poslednje reči i video je, u mislima, kako ide mračnim ulicama, posrćući, padajući.

Sa glasnim krikom šcepao je svoju kapu i izjurio na ulicu. Leteo je kroz vetar i kišu i najzad je našao onesveslu, nedaleko od krčme Dicka Adamsa.

Na rukama je doneo kući i puna dva sata borio se za njen život. Položio je u postelju, svukao joj vlažno prnje, pokrio je toplim pokrivačima i s mukom joj kroz stisnute zubiće levaо topla pića. Najzad ona otvori oči. Čim ga sagleda, seti se nečega užasnog i prestrašeno ga uhvati za ruku:

— Jime! Šta ćeš činiti samnom, Jime?

U mesto odgovora, Jim Despard ustade, ode do postelje svoga i njenog deteta, uze to malo slatko telo u ruke i vrati se postelji plavokose patnice.

— Šta ću činiti, Flossie? Mi ćemo ti opet verovati, ja i ovo siročće. Ti naš nećeš više obmanuti, zar ne?

Sa glasnim jecajem prvi žena uza se svoje dete, a Jim se smešio blago, osećajući da je oprostio i da više ne pati.

S engleskog J. Z.